

- драматургічне вплетення — елемент повинен працювати на кульмінацію, розвиток образу або створення пластичного контрасту;
- музично-ритмічна узгодженість — гімнастичні елементи мають органічно співвідноситися з музичною структурою твору;
- практичний аспект інтеграції — у сучасній постановочній практиці естетична гімнастика виконує кілька функцій: розширює технічні можливості виконавців; формує відчуття лінії, амплітуди та завершеності руху; підсилює візуальну ефектність композиції; сприяє розвитку координації, гнучкості та синхронності.

Водночас важливо дотримуватися принципу художньої доцільності. Надмірна кількість складних елементів порушує цілісність образу. Лише органічне поєднання хореографії та естетичної гімнастики забезпечує народження нової пластичної якості — синтетичної сценічної мови.

Отже, естетична гімнастика в сучасному хореографічному мистецтві виступає не як запозичений спортивний компонент, а як самостійний пластичний ресурс. Її виражальні можливості полягають у здатності поєднувати силу й грацію, технічність і ліризм, амплітуду руху та емоційну наповненість. Синтез хореографії та естетичної гімнастики відкриває нові перспективи для створення сценічного образу, розширює руховий словник постановника та сприяє формуванню сучасної моделі виконавця — універсального, технічно підготовленого й художньо мислячого. Таким чином, інтеграція естетичної гімнастики в сучасний хореографічний твір є не лише актуальною тенденцією, а й закономірним етапом розвитку синтетичного мистецтва руху.

Є. Боковикова

СПЕЦИФИКА ПОСТАНОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ХОРЕОГРАФА В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО МИСТЕЦЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

Y. Bokovykova

SPECIFICITY OF THE CHOREOGRAPHER'S PERFORMING ACTIVITY IN AN INCLUSIVE ARTISTIC ENVIRONMENT

У сучасних умовах розвитку суспільства і хореографічного мистецтва особливо актуальним постає питання залучення осіб з особливими освітніми потребами до різних видів суспільної діяльності, зокрема і до хореографії. Сьогодні залучення дітей з особливими освітніми потребами до мистецтва танцю значно розширило межі свого прояву від безпосередньо навчальної діяльності до активної участі таких дітей у концертній діяльності, що, безумовно, потребує від хореографа опанування значного обсягу знань психологічних особливостей взаємодії в колективі, володіння спеціальними методиками роботи, тощо. Хореографічне мистецтво в цьому контексті є не лише засобом втілення задуму постановника шляхом відтворення хореографічного тексту виконавцями, а і є мультифункціональним інструментом соціального комунікації та взаємодії як всередині колективу, так і поза його межами. Відтак, творчо-педагогічна робота стає і соціальною місією. Це обумовлює особливу актуальність дослідженню специфіки постановочного процесу в змішаних дитячих хореографічних колективах.

Нормативно-правовою базою означеної діяльності педагога-хореографа є Закон України «Про освіту», Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної

середньої освіти» від 15.09.2021 р. № 957, Концепція розвитку інклюзивної освіти від 01.10.2010 р. та інші нормативно-правові акти. Так, відповідно до п. 1 ст. 23-1 Закону України «Про освіту», особа з особливими освітніми потребами — це особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення права на освіту, сприяння розвитку особистості, поліпшення стану здоров'я та якості життя, підвищення рівня участі в житті громади. Зважаючи на те, що хореографічна освіта належить до мистецької освіти й передбачає здобуття спеціальних здібностей, естетичного досвіду і ціннісних орієнтацій тощо, застосування термінології п. 1 ст. 23-1 Закону України «Про освіту» є цілком виправданим. Крім того, вважаємо за доцільне використовувати наведену термінологію і для цілей аматорських хореографічних колективів з огляду на те, що фактично участь у таких колективах передбачає здобуття аналогічних здібностей без отримання відповідної кваліфікації.

Специфіку постановочного процесу в дитячих хореографічних колективах за участю дітей з особливими освітніми потребами пропонуємо розглядати в декількох аспектах.

Педагогічний аспект передусім передбачає підтримання психологічно безпечного середовища для усіх учасників. Так, необхідність залучення декількох педагогів, здійснення роз'яснювальної роботи з учнями та батьками, надання достатнього часу для адаптації дитини в новому соціальному середовищі, формування емпатії в колективі, аналіз рухового потенціалу і можливостей емоційної взаємодії дитини з особливими освітніми потребами є невіддільними складовими роботи педагога. Побудова розкладу, тривалість занять також мають свою специфіку. Критично важливим аспектом є дотримання стабільного графіку та незмінності локації занять. Для дітей з особливими освітніми потребами відсутність переносів та чітко визначений час є основою психологічного комфорту: сталість зовнішніх умов формує в них відчуття безпеки та прогнозованості навчального процесу. Чітка структура занять, відсутність різких переходів між частинами заняття, передбачуваність дій педагога та інших виконавців сприяють досягненню педагогічних і мистецьких цілей. Адаптація до навчального й творчого процесу має базуватись на принципі варіативності: комбінації можуть бути реалізовані в декількох інтерпретаціях — від простих до більш складних у виконанні (альтернативне виконання).

Педагогічний аспект постановочного процесу в дитячих хореографічних колективах за участю дітей з особливими освітніми потребами, крім наведеного, передбачає глибоку обізнаність хореографа з питань психофізичних особливостей дітей, корекційної педагогіки та психології, інклюзивної дидактики тощо.

На практиці важливу роль відіграє не лише сам процес побудови занять і постановка хореографічного твору, а й виконання його на сцені. Відповідно, педагог хореографічного колективу має заздалегідь бути поінформованим про наявність інклюзивного простору (фізичну, сенсорну та інформаційну доступність).

Творчий аспект обрання теми та ідеї хореографічного твору, близької до розуміння усіма виконавцями, і детальне пропрацювання образів з урахуванням особливих потреб дитини, визначення її сильних сторін, обрання хореографічної лексики таким чином, щоб максимально підкреслити її сильні сторони без штучного зменшення загального технічного рівня виконавців. Залежно від віку виконавців, теми та ідеї хореографічного твору, дитина з особливими освітніми потребами

може виконувати як загальну партію твору, так і мати окрему. Найголовніша мета постановника в цьому випадку — не підкреслити чи «сховати» виконавців, а створити в межах репетиційного процесу інклюзивне творче середовище, у якому індивідуальні особливості кожного виконавця є органічними в контексті загального творчого задуму. На етапі ж сценічного втілення реалізація цієї мети передбачає створення цілісного твору, у якому різність учасників гармонізується. Виступ перестає бути демонстрацією окремих можливостей, а стає маніфестом творчої рівності, реалізованим через хореографічне мистецтво.

Підбір музичного матеріалу залежно від особливостей дитини з особливими освітніми потребами також має свої особливості. Так, наприклад, діти з розладами аутичного спектру мають надзвичайно чутливе аудіальне сприйняття, що водночас позитивно впливає на їхню здатність відчувати ритм і запам'ятовувати та відтворювати хореографію невідривно від музики. Однак при виборі музичного матеріалу необхідно уникати занадто гучних або неприємних звуків, звертати увагу на логіку побудови музичної композиції. Пріоритет варто надавати творам із чіткою ритмічною структурою та передбачуваною динамікою. Музика має виступати, зокрема, і стабілізуючим фактором: гармонійне поєднання темпу та мелодійної лінії допомагає дитині з особливими освітніми потребами координувати власні рухи та емоційно налаштуватися на творчий процес без зайвого сенсорного перевантаження.

Важливу роль у сценічній реалізації хореографічного твору відіграють костюми: вони не повинні мати подразнювальних елементів (сенсорна нейтральність), крій костюму має враховувати особливості моторики дитини (адаптивність), вибір кольорової гами з уникненням занадто яскравих кольорів (колірна психологія). Реквізит може слугувати додатковою опорою, засобом фокусування уваги й навіть засобом комунікації виконавців.

Отже, специфіка постановчої роботи в змішаних дитячих хореографічних колективах полягає у переході від традиційних підходів, орієнтованих технічну уніфікацію, до створення художньої органіки з урахуванням індивідуальних можливостей кожного виконавця. Успіх постановочного процесу визначається такими професійними компетенціями хореографа: здатністю створити й підтримувати стабільне освітнє середовище, умінням інтегрувати принципи варіативності та альтернативного виконання у структуру репетиційного процесу, здатністю ефективно організації сценічної діяльності, зважаючи на потреби усіх виконавців, вмінням застосовувати спеціальні галузеві знання (корекційної педагогіки, психофізіології тощо).

М. Богатирьова, Л. Маркевич

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ СФОРМОВАНОСТІ ХУДОЖНЬОЇ ЦІЛІСНОСТІ В ТАНЦІ

М. Bohatyrova, L. Markevych

CRITERIA AND INDICATORS OF THE LEVEL OF ARTISTIC INTEGRITY IN DANCE

Наявність дослідницької прогалини між емпіричним розумінням художньої цілісності та рівнем її теоретичної концептуалізації зумовлює актуальність пропонуваного дослідження. Поняття художньої цілісності в хореографії належить до тих теоретичних конструктів, які інтуїтивно сприймаються практиками мистецтва як очевидні, однак при спробі операціоналізувати їх у педагогічному